

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Західноукраїнського національного університету
доктору юридичних наук, доценту,
декану юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
Банаху Сергію Володимировичу

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора юридичних наук, доцента Рогатинської Ніни Зіновіївни
на дисертацію Карого Володимира Вікторовича на тему: «Теорія та
практика функціонування системи безоплатної правової допомоги:
адміністративно-правові аспекти», подану на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю 081 – право**

Рецензію підготовлено на підставі вивчення рукопису дисертаційного дослідження Карого Володимира Вікторовича на тему: «Теорія та практика функціонування системи безоплатної правової допомоги: адміністративно-правові аспекти», автореферату дисертації та наукових праць здобувача.

Актуальність теми дослідження обумовлюється складністю теми, що пояснюється загальною широтою проблематики надання безоплатної правової допомоги, яка часто розглядається як складова іншої, ще більш широкій – утвердження і забезпечення прав та свобод людини, адвокатура, соціальна допомога, децентралізація, розвиток правової спроможності територіальних громад тощо. Як правовий інститут система безоплатної правової допомоги ще не отримала в Україні належної загальнотеоретичної розробки. У вітчизняній юриспруденції розглядаються окремі сторони діяльності інституції: види та способи надання правової допомоги, надання правової допомоги з позиції адвокатури, реалізація просвітницьких функцій іншими установами тощо. Зазначене свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження, яка визначається не лише її значенням для вдосконалення теорії адміністративного права, але й очевидною можливістю збагачення юридичної практики методичним матеріалом.

Кваліфікаційна робота здійснювалася в межах одного із напрямів руху, передбаченого Стратегією розвитку України 2020. Тема дослідження узгоджується і з Указом Президента України № 722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 року; Стратегією реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, «Пріоритетними напрямками розвитку правової науки на 2016-2020 роки», затвердженими 3 березня 2016 року загальними зборами Національної академії правових наук України, пролонгування чинності яких відбулось у січні 2021 року.

Дослідження виконане на кафедрі конституційного, адміністративного та фінансового права Західноукраїнського національного університету у рамках науково-дослідної теми «Правове забезпечення публічного адміністрування в сфері економіки» (державний реєстраційний номер 0118U003173).

Метою дисертаційного дослідження, як визначив дисертант, є теоретичне обґрунтування діяльності системи безоплатної правової допомоги як адміністративно-правового інституту та формування на цій основі належних пропозицій і рекомендацій щодо її вдосконалення з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду.

Для досягнення поставленої мети дисертантом правильно сформульовані та послідовно вирішені наступні завдання: дослідити національний та міжнародний досвід організації роботи органів, уповноважених на надання безоплатної правової допомоги; в контексті характеристики системи БПД як адміністративно-правового інституту визначити її управлінську структуру (взаємодію підпорядкування і партнерства); схарактеризувати «фронт» та «бек» офіси центрів з надання правової допомоги як структурний елемент системи БПД; розкрити систему суб'єктів (надавачів) первинної правової допомоги та роль центрів правової допомоги; охарактеризувати повноваження працівників системи БПД в частині доступу до безоплатної вторинної правової допомоги, розглянути можливості соціальної експертизи як інструменту «гнучкості» суб'єктного складу клієнтів; розглянути особливості організації роботи відділів представництва місцевих центрів та співвідношення їх повноважень з

адвокатською монополією; дослідити практичні аспекти реалізації правопросвітництва як складової частини функціональних обов'язків фахівців системи безоплатної правової допомоги; розкрити способи контролю за функціонуванням системи безоплатної правової допомоги (в тому числі зовнішній та внутрішній аудит, моніторинг діяльності та інші способи); розглянути підвищення рівня професійних навичок фахівців системи безоплатної правової допомоги як невід'ємний елемент управління нею; дослідити роль правових клубів «Pravokator» у комунікації юристів та підвищенні їх професійності та компетентності; визначити перспективи законодавчої регламентації діяльності системи безоплатної правової допомоги в Україні; виявити проблемні аспекти та розробити конкретні пропозиції, рекомендації, спрямовані на удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності системи безоплатної правової допомоги в Україні.

Необхідно також звернути увагу на методологічний інструментарій, який обрано з урахуванням поставленої мети, задач, об'єкта і предмета дослідження. Це комплекс філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів, принципів та підходів, що відповідають визначеним меті та завданням наукового пошуку. У процесі роботи дотримано принципів системності, діалектики, обґрунтованості, об'єктивності. Система використаних методів пізнання охоплює системний, семантичний, формально-догматичний, аксіологічний та гносеологічний, системно-структурний, соціологічний, статистичний, порівняльно-правовий, прогнозування, логічні методи, зокрема, аналізу й синтезу, а також низку інших методів та засобів, дали змогу В. В. Карому логічно і системно побудувати дослідження, що становили підґрунтя для висновків і пропозицій щодо удосконалення проблемних питань безоплатної правової допомоги та практики застосування із урахуванням вимог сьогодення.

Карим В.В. опрацьовано достатній масив джерел, що безпосередньо чи опосередковано стосуються тематики дисертаційного дослідження. Положення та пропозиції, винесені дисертантом на захист, містять елементи новизни, а також мають теоретичну та практичну спрямованість.

Оцінка змісту анотації та основних положень дисертації В. В. Карого дає підстави стверджувати їх ідентичність.

Структурно робота стандартизовано містить перелік умовних позначень, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Її зміст відповідає поставленим меті і завданням дослідження, які виконано у повній мірі. Це свідчить про завершений характер дослідження.

Оформлення дисертаційної роботи відповідає вимогам, які ставляться до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Зміст дисертації відповідає спеціальності 081 Право, за якою вона подана до захисту. Дисертація виконана українською мовою, у науковому стилі.

У дисертації не виявлено порушень академічної доброчесності. Робота містить результати власних досліджень. Використання тверджень, відомостей, статистичних даних мають посилання на відповідне джерело.

Наукова новизна полягає в тому, що дисертація є комплексним монографічним дослідженням адміністративно-правових засад функціонування системи безоплатної правової допомоги, де запропоновано доповнити законодавчий перелік надавачів первинної правової допомоги шляхом включення у список правозахисних громадських об'єднань як повноцінних надавачів правової допомоги, при тому як первинної, так і вторинної правової допомоги.

Обґрунтовано авторське бачення щодо впровадження інституту соціальної експертизи як механізму, що дозволить зробити суб'єктний склад осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу більш гнучким. Реалізація пропозиції на практиці сприятиме збереженню базових принципів доступу до правосуддя та справедливості, зокрема принципу дотримання балансу суспільних, приватних і державних інтересів; принципу захисту основоположних прав і свобод людини і громадянина; принципу беззастережного дотримання усіх складників верховенства права, й зокрема вимог чинного національного законодавства та міжнародно-правових актів.

Заслуговує на підтримку обґрунтований дисертантом в ході аналізу нещодавнього закріплення інституту адвокатської монополії щодо надання

правових послуг висновок про необхідність збереження функції представництва інтересів працівниками системи БПД як такої, з огляду на необхідність: 1) економії бюджетних видатків (оскільки працівники здійснюють представництво інтересів в межах посадових обов'язків і фіксованої заробітної плати, тоді як надання правової допомоги адвокатом оплачується відповідно до вимог контракту); 2) збереження якості надання правової допомоги, так як працівники системи проходять постійне навчання та підвищення кваліфікації.

Також вартий уваги в плані посилення контролю за якістю, ефективністю та результативністю організації роботи з надання безоплатної правової допомоги висновок про необхідність посилення адміністративної спроможності регіональних центрів для проведення моніторингу діяльності місцевих центрів та відновлення роботи окремого структурного підрозділу, що виконуватиме дану функцію, адже результативність рекомендацій, що надаються в ході моніторингу напряду залежить від глибини проведеного аналізу, яка безумовно, втрачається при розподіленні моніторингових функцій між різними підрозділами.

У дисертації прослідковується комплексне розуміння наукової проблематики, що позитивно вплинуло на обґрунтування висновків і пропозицій. Загалом робота характеризується цілісністю і логічною послідовністю висвітлення матеріалу. Об'єкт і предмет дослідження узгоджуються з метою дисертаційної роботи. Обґрунтованість та достовірність отриманих результатів дисертаційної роботи, сформульованих наукових положень підтверджується їх належною апробацією.

Практичне значення роботи полягає в тому, що ті висновки та положення, які у ній обґрунтовані, можуть сприяти подальшому розвитку юриспруденції, й зокрема науки адміністративного права. Проведене дослідження дало можливість діагностувати стан функціонування системи безоплатної правової допомоги, чіткіше визначити напрямки його забезпечення і удосконалення, тож є важливим для покращення правового регулювання у цій сфері. Сформульовані висновки і положення будуть корисні при виборі оптимальних

шляхів вдосконалення напрямків становлення і діяльності системи БПД, дадуть можливість запобігти виникненню негативних явищ та тенденцій.

Таким чином, аналіз тексту дисертації В.В. Карого дає підстави в цілому надати проведеному дослідженню позитивну оцінку, враховуючи ґрунтовний аналіз і належне обґрунтування висновків, проте як і будь-яка дисертація, дана робота не позбавлена поодиноких недоліків, які вказуються нижче.

По-перше, одним із завдань дисертанта було порівняльне дослідження національного та міжнародного досвіду організації роботи органів, уповноважених на надання безоплатної правової допомоги. У зв'язку з цим доцільно було б до емпіричної бази включити практику Європейського суду з прав людини із дослідженого напрямку.

По-друге, дисертанту варто посилити аргументацію щодо визначення функцій системи безоплатної правової допомоги, які реалізуються не зважаючи на сучасні виклики (карантин, воєнний стан тощо), а також ті питання, які найбільш актуалізуються в сучасних умовах з наведенням відповідних прикладів. Скажімо, сьогодні витребувані досить специфічні теми, які пов'язані із фактом збройної агресії РФ проти України, наприклад: права та пільги внутрішньо переміщених осіб, порядок перетину державного кордону, соціальні гарантії для військовослужбовців тощо.

По-третє, позитивно розцінюємо пропозицію доповнити законодавчий перелік надавачів правової допомоги шляхом включення у список правозахисних громадських об'єднань як повноцінних надавачів правової допомоги, при тому як первинної, так і вторинної. Однак, на практиці таке положення складно реалізувати, позаяк не існує окремого реєстру правозахисних громадських організацій.

По-четверте, правопросвітництво сьогодні є одним із пріоритетних напрямків діяльності системи БПД, що знайшло своє закріплення і в Положенні про центри з надання БВПД, і в Стратегії системи надання БПД на 2021-2024 роки, і в інших нормативно-правових актах і документах. У системі безоплатної правової допомоги, не зважаючи на структурні зміни і реформування у 2019 і 2021 роках, ефективно функціонує сформована вертикаль підрозділів, що

виконують функції правопросвітництва, очолює яку Координаційний центр з надання правової допомоги. Серед завдань спеціалізованих відділів центрів з надання БВПД «правапросвітництво у територіальних громадах» займає перше місце у переліку, чим, на погляд дисертанта, підкреслена значимість правопросвітництва. Доцільно почути пояснення з цього приводу.

Висловлені зауваження характеризують, насамперед, складність проблем, що досліджується. Вони істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Карого В.В. та можуть бути предметом наукової дискусії при захисті дисертаційного дослідження.

В цілому оцінюючи теоретико-методологічний, аналітичний та системно-науковий рівень аналізованої дисертації, слід констатувати, що дане дисертаційне дослідження відповідає всім вимогам МОН України, підготовлене на високому науковому рівні, відображає реальні наукові удосконалення та є прикладом комплексного, креативного і дбайливого підходу до наукового осмислення складних і малодосліджених напрямів функціонування системи безоплатної правової допомоги.

На підставі зазначеного можна зробити висновок, що дисертація Карого Володимира Вікторовича на тему: «Теорія та практика функціонування системи безоплатної правової допомоги: адміністративно-правові аспекти», є завершеною науковою працею, в якій отримані нові теоретично обґрунтовані та практично підтверджені результати, що вирішують науково-прикладні завдання, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – право.

Рецензент:

**докторка юридичних наук, доцентка,
завідувачка кафедри кримінального
права та процесу Західноукраїнського
національного університету**

Ніна РОГАТИНСЬКА

Підпис *[підпис]*

Завіряю: *[підпис]*

НАЧАЛЬНИК
ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ

33680120

